

# МЕТАФОРИЧНОТО ГОВОРЕНЕ ЗА КОРУПЦИЯТА В БЪЛГАРСКИЯ МЕДИЕН ДИСКУРС

Антония Пенчева\*

## Увод

В съвременния свят темата за корупцията се налага в общественото пространство с все по-нестихваща актуалност. От древността и до наши дни корупцията се осмисля като един от злободневните социални проблеми на съвременieto, който се нуждае от задълбочено разбиране на причините и решения за борба с него.

Корените на корупцията отвеждат далеч в историята. Стариет завет интерпретира вземането на подкуп: "Аз зная, колко многобройни са вашите престъпления и колко тежки са вашите грехове; вие сте врагове на правия, вземате подкуп и изопачавате в съда делата на сиромасите." (Амоса, 5:12) [1]. В Древен Рим, където са съществували над четиридесет форми на подкуп, възниква думата *corruptor* за *съблазнител, подкупвач*. Още от ранното Средновековие корупцията добива масови размери, като обхваща Папската институция и кралските дворове във Франция, Испания, Португалия и др. "Последните монарси от династията на Хабсбургите (в Испания – пояснението е мое, А.П.) Фелипе III, Фелипе IV и Карлос II били слабохарактерни и оставили управлението на страната в ръцете на своите протежета. По време на тяхното царуване изобилствали интригите и корупцията" (Kozhujarova, 2003). Английският философ Томас Хобс пише в "Левиатан", че "хора, които се хвалят с богатството си, смело извършват престъпления с надеждата, че ще успеят да избягнат наказание чрез подкупване на държавното правосъдие или че ще получат прошка срещу пари или други форми на възнаграждение" (Гоббс, 1991).

Като явление от световен мащаб корупцията е разпространена в много държави и засяга дълбоко икономическото и социалното им развитие. Докладите, които неправителствената организация Transparency international публикува от 1993 г. насам, дават ясна представа за равнището на корупция и динамиката през годините в различните страни.

Според този индекс, най-ниско е нивото на корумпираност в страните с най-високо икономическо развитие. Сред най-корумпираните са ниско раз-

---

\* Антония Пенчева, доцент, доктор, катедра "Чужди езици и приложна лингвистика" в УНСС, email: apencheva@unwe.bg

витите страни от Третия свят. По данни на Доклада на ЕС за борбата с корупцията (2014) [3] на европейско равнище три четвърти от интервюираните (76%) смятат, че корупцията е широко разпространена в страната им. Получените отговори показват, че положително усещане и нисък коефициент на искане на подкупи има в Дания (20%), Финландия (29%), Люксембург (42%) и Швеция (44%) при среден показател за ЕС 74%. В държави като Германия, Нидерландия, Белгия, Естония и Франция повече от половината от участниците в проучванията считат, че корупцията е широко разпространен феномен. Страните, в които запитаните са най-склонни да мислят, че корупцията е широко разпространена, са Гърция (99%), Италия (97%), Литва, Испания и Чешката република (95% във всяка от тях). Въпреки че в доклада не са приведени точни данни за България, тя се нарежда неопосредствено до страни като Гърция, Литва и Румъния. Изводите, направени в доклада, сочат, че няма страна в ЕС, незасегната от явлението корупция.

В настоящата статия ще се фокусираме върху особеностите на метафоричното осмисляне на корупцията и универсалните метафорични модели за репрезентация на концепта корупция в българския медиен дискурс. Използвана е методиката за анализ на метафоричните модели, предложена от А.П. Чудинов, която се основава на разкриване на отнасящите се към даден модел фреймове и слотове, определяне на компонентите, които обединяват значенията, обхващани от даден метафоричен модел. Материалът за изследването е ексцерпиран от журналистически материали (статии, коментари, разследвания) в печатни и електронни издания,

## Метафората като лингвокогнитивен феномен

Изследването на метафората започва от преди 2000 години. Още Аристотел дава първата научна дефиниция: "Метафората е пренасяне на чуждо име върху даден предмет – или от род върху вид, или от вид върху род, или от вид върху друг вид, или по аналогия" (Аристотел, 1975).

Разсъждавайки върху способността на съзнанието да изгражда метафори, И. Паси подчертава, че "метафората се основава на изконната особеност на човешкото съзнание да сравнява (приближава) и да различава (отдалечава)... Метафората предполага такова състояние на съзнанието, при което и двете са в него "налице". Следователно, метафората предполага една вече налична *двойственост* на съзнанието, при което то *уеднаквява, различавайки, и различава, уеднаквявайки*" (Паси, 2002).

В есето "Двете големи метафори" испанският учен Хосе Ортега-и-Гасет разглежда възможностите, които метафората притежава, и посочва, че тя представлява "крайно необходим мисловен инструмент, форма на научно мислене". Той пояснява, че "метафората ни е нужна не само, за да направим

мисълта си достъпна за други хора благодарение на дадено наименование; тя е необходима на нас самите, за да стане достъпен обектът на мисълта ни". Разсъждавайки за ролята на метафората, авторът добавя, че "метафората е такъв инструмент на мисълта, с помощта на който ние успяваме да достигнем до най-отдалечените кътчета на нашето концептуално поле. Близките до нас обекти, възприемани с лекота, откриват на мисълта достъп до далечни и изплъзващи ни се понятия" (Ортега-и-Гассет, 1990).

Лингвокогнитивният подход към метафората по същество е междудисциплинарен подход, който се оформя в края на XX век на границата на лингвистиката и когнитивистиката като самостоятелно научно направление – теория на метафоричното моделиране на действителността. Процесите на метафоризация в когнитивен аспект са отразени в трудовете на Дж. Лейкф и М. Джонсън (1980), Дж. Лейкф (1993), Ортега-и-Гассет (1990), А. Н. Баранов (1991, 2002, 2014), Ю. Н. Караулов, Н. Д. Арутюнова (1990, 1999), Е. С. Кубрякова (1999); Е. В. Рахилина (1998, 2000), А. П. Чудинов (2001, 2003, 2004, 2005), Е. В. Будаев (2006, 2007, 2010), Л. Цонева (2012), Р. Ишпекова (2012), Е. Стоянова (2013) и други учени.

Метафората като отражение на историко-културната памет на народа разкрива както общите универсални смисли, така и етноспецифичните черти, свойствени на общественото съзнание и, съответно, допринася за по-задълбоченото проникване в една или друга лингвокултура.

### **Метафората като инструмент за анализ на медийно-политическия дискурс**

В последните години се отделя голямо внимание на изследванията на концептуалните метафори в различните дискурси, на универсалните и културно-специфичните особености на метафоризацията, включително на проучвания на метафоричността в политическия дискурс. Когнитивните изследвания на политическия дискурс, които се извършват в пресечната точка на политическата лингвистика и теорията на концептуалната метафора с използване на корпусните технологии, се считат за перспективно направление на съвременната когнитивна наука.

Интересът към текстовете от средствата за масова информация е продиктуван от това, че именно в тях при коментиране на един или друг остър обществено-политически въпрос се проявяват едновременно типичното и индивидуалното, общественото и личното, общочовешкото и културно-детерминираното. Така, от една страна, публицистичните текстове транслират антикорупционните мерки, предлагани от политическите партии или предприемани от държавните органи, а от друга – осветяват възприемането на феномена корупция от обществото. Тъй като по същество журналистиче-

ските текстова са авторски, те отразяват индивидуалното когнитивно пространство на автора и национално обусловеното колективно несъзнавано (по К. Юнг). При това, макар в някои случаи да е условно, авторското начало дава възможност вербализираното възприемане на корупцията да се класифицира по различни критерии, продиктувани преди всичко от личностните характеристики (политически предпочитания, професионална принадлежност и пр.). Едновременно с това могат да бъдат открити най-характерните за съвременното общество варианти на осмисляне на феномена корупция и начините за тяхната репрезентация (Барабаш, 2016).

Текстовият материал на изследването на метафоричните модели е почерпен от статии, интервюта и изказвания, посветени на проблемите на корупцията, и публикувани в печатни, електронни и телевизионни медии на български език [2] за приблизително десетгодишен период (от 2008 до 2018 г.). За по-пълното представяне на метафоричните образи на корупцията в българските медии са използвани ресурсите на Българския национален корпус, в който лексемата "корупция" е фиксирана в 1240 контекста, като 414 от тях са във вестникарския корпус.

### **Метафорични модели на корупцията в българския език**

Съществуват различни типологии на когнитивните метафори в когнитивната лингвистика. Изхождайки от изведената от А. П. Чудинов типология на метафоричните модели, базирана на класическите метафорични модели на Дж. Лейкф и М. Джонсън, ще анализираме особеностите на метафоричното осмисляне на разглежданото явление в публикации в българската преса и електронните медии от последните десет години. А.П. Чудинов категоризира метафорите в четири раздела – антропоморфни метафори, социоморфни метафори, природоморфни метафори и артефактни метафори (Чудинов 2001, 2013: 35-36).

### **Антропоморфни метафори**

В тази група влизат метафорични модели, "чийто източник на метафорично моделиране е човекът с неговите най-важни особености и отношения" (Цонева, 2012). Както пише А. Чудинов, "създаваната от човека метафорична картина на политическия свят в значителна степен е антропоцентрична: както Бог е създал човека по свой образ, така и човекът метафорично създава (концептуализира) политическата действителност като подобие на своето тяло и съставните му органи, своите физиологически и други действия и потребности, своите генетични и други връзки със собствените си роднини" (Чудинов, 2001). По тези метафори може да се изучава характерът

и националната (наивната) картина на политическата действителност. Към тази категория се отнасят метафоричните модели БОЛЕСТ, РОДСТВО, НЕРЕАЛНО СЪЩЕСТВО, СЕКС и др.

Изключително разнообразен и богат по формите на репрезентация е метафоричният модел БОЛЕСТ, който се реализира чрез система от фреймове. Фреймът "диагноза" е представен в българския език от слотовете "болест", "чума", "епидемия", "зараза" и др.:

*Тежки са констатациите в доклада и по отношение на формите за противодействие на разрастващата се **епидемия от корупция**.* (manager.bg, 29.08.2014)

*Корупцията е **епидемия**, важното е да се разбере дали е **чума**, **морбили** или **шарка**.* (<https://5gmedia.bg/>)

***Вирусът "Пеевски" зарази** медийната среда в България.* (frognews.bg, 13.07.2017)

От корупция може да боледува обществото, представено метафорично като "тяло" или "дух", "душа":

*Всички заедно виждаме как **общественото тяло се разяжда от корупция** на най-високи места.* (Клуб Z, 03.02.2018)

В българския медиен дискурс антикорупционните мерки, предприемани от различни структури на държавната власт, се описват с метафората "чисти ръце" по аналогия с названието на операцията "Чисти ръце" (итал. Mani pulite), която се провеждаше от италианските полицейски власти преди повече от 25 години (1992–1993 г.). Тази метафора често се среща във вестникарските заглавия:

*Има ли **чисти ръце** за борба с корупцията?* (в. Капитал, 9.04.2017)

*Правят операция **"Чисти ръце"** в КАТ.* ([www.politika.bg/](http://www.politika.bg/), 17.02.2012)

*Вместо операция **"Чисти ръце"** в България тече **"Кирливи ризи"**.* (в. Сега, 7.05.2013)

Метафоричният модел БОЛЕСТ в българските медии се реализира също и с помощта на фрейма "причина за болестта", който включва слота "причинител на болестта", представен от такива елементи като "вирус", "зараза" (заразяване), и пр.

*Инфектирането на държавния апарат с **вируса на корупцията** става в изключително трудни за наблюдаване интимни процеси.* (<https://duma.bg>, 20.06.2019)

*Според анализа, самото командироване на хора от вътрешността на страната по границата водело до **"корупционно заразяване"**, сочи доклад на Центъра за изследване на демокрацията.* (<https://www.24chasa.bg>, 01.11.2017)

В българската преса през разглеждания период се среща фреймът "симптоми на болестта":

*В корумпирана държава **трудно се диша**.* (<https://frognews.bg>, 9.04.2017)

*Превзетата от **корупция** държава е **вредна за вашето здраве**.* ([www.povini.bg/news](http://www.povini.bg/news) 09.04.2017)

В посочените примери фреймът отразява вкоренилата се представа за вредата за здравето, причинявана от мръсния въздух, както и от тютюнопушенето (като в широко разпространеното твърдение "Пушенето е вредно за здравето"), и за това, че в опушена от цигарен дим среда се диша трудно. Със средствата на метафората в този случай се изразява представата за корупцията като замърсена среда, която „задушава“ хората и в която човек може да се разболе.

Фреймът "начин на лечение" отразява представата на обществото за възможните пътища за преодоляване на корупцията с помощта на различни средства и включва слота "медикаментозно лечение", който се реализира чрез компонента "лекарство":

*Без **лекарство** срещу **корупцията**.* ([www.balkaninsight.com](http://www.balkaninsight.com), 29.11.2013)

Фреймът "профилактични мерки" в метафорична форма е представен посредством слота "ваксина":

*Френска **ваксина** против **корупция**.* ([www.kajeteda.com](http://www.kajeteda.com), 5.04.2013)

Своеобразно място в поредицата от метафорични модели на корупцията заема моделът СВРЪХЕСТЕСТВЕНО СЪЩЕСТВО, който условно може да причислим към зооморфните метафори.

Особен интерес предизвиква метафората "корупцията е хидра", която в глобалния интердискурс има водещо място по честота на употреба и това показва универсалния ѝ характер. Сферата източник на тази метафора се свързва с образа на Херакъл от древногръцката митология, който убива деветглавата Лернейска хидра, и с библейския образ на великомъченик Георги, който убива ламята (змея) като символ на 'трудностите в борбата със злото'.

*Той представи "**хидрата на корупцията**" с три глави, които символизират главите причини за **корупция** в България – "**белите якички**", **контрабандата** и **политиците**.* (Евроком, 17.02.2017)

Отделни метафори, почерпени от български източници, свидетелстват за етнокултурното своеобразие:

*Борисов спечели изборите с обещанието, че ще се пребори с **корупцията** и се е захванал с нея като **приказния юнак със змея**.* (<http://www.dw.com/bg>, 23.04.2010)

*Олигархично-мафиотската **ламя** на **корупцията** у нас е **захранена с бандиската приватизация**.* (в. Монитор, 17.02.2017).

Образът на ламята или змея в българския фолклор вербализира представата за 'устойчивост и неуязвимост' – според древногръцките митове на мястото на една отрязана глава израстват две нови. В езиковото съзнание

на българите *ламята* и *змеят* винаги са опасни и причиняват вреди. Със средствата на тези метафори отделни хора или организирани структури при определени обстоятелства се осмислят като недосегаеми, неунищожими.

## Социоморфни метафори

Един от класическите метафорични модели, изведен от Дж. Лейкф и М. Джонсън, е моделът война, заемащ важно място в политическата метафорика. Както подчертава Л. Цонева, "активността на военните (милитарните) метафори в политическия дискурс може да се свърже с актуалността на темата за войната, заемаща важно място в общественото съзнание, обусловено от важното място на войната в историята на човечеството (Цонева, 2012).

Метафоричният модел война вербализира идеята за конфликт, противоборство:

***Войната** между държавния глава и ГЕРБ се разпали, след като от управляващата партия го обвиниха в лобизъм и корупция заради класирането от служебния кабинет на първо място на шведските изтребители "Грипен".* (Труд, 27.06.2017).

В българския медиен дискурс откриваме богат текстов материал, представящ реализацията на метафоричния модел война. Една от основните метафори, чрез които се реализира този модел, е метафората "борба" ("битка"):

***Борбата с корупцията** – мисия възможна, но нежелана от политическата каста* (Биволъ, 26.05.2015).

*Ако някой в България се е надявал най-после да види реална и безкомпромисна **борба срещу корупцията**, която да накара корумпираните и корумпиращите да затреперят от страх, трябва да знае, че силно се е излъгал.* (<http://www.mediapool.bg/>, 18.12.2017)

*Липсата на резултати в **битката с корупцията и престъпността**, както и несигурността са основните причини, които свалят кредита на доверие към правителството.* (в. Дневник, 26.09.2017)

Както е показано в посочените примери, борбата с корупцията метафорично се представя като неуспешна априори – дали поради неефективността на предприеманите усилия, дали поради прикрито нежелание.

За успех в борбата с явлението корупция е необходимо подходящо оръжие. То може да бъде ефективно, ако се създадат подходящи законодателни условия, но може да бъде и контрапродуктивно и да крие опасност за успешния резултат, както се вижда в следващия пример:

*Така **Законът срещу корупцията** може да се превърне в **оръжие в ръцете на корумпираните**.* (<http://www.dw.com/bg>, 18.12.2017)

Мащабността на борбата с корупцията се изразява чрез метафората "фронт", която внушава както представата за мащабността и широтата на

възприемане на явлението, така и за трудностите и усилията за овладяването ѝ:

*На антикорупционния фронт нищо ново.* ([www.dw.com/bg](http://www.dw.com/bg), 18.12.2017)

*На практика новият закон не променя нищо на антикорупционния фронт.* ([www.dw.com/bg](http://www.dw.com/bg), 18.12.2017)

Тази метафора е построена като аналогия на изрази "На западния фронт нищо ново", рутинно съобщение за затишие по време на военните действия, използвано от Е. М. Ремарк като заглавие на неговия роман. Този широко известен прецедентен текст засилва общата прагматична насоченост за бездействие и липса на желание за истинска промяна.

Към метафоричния модел война спада и метафората "плен", репрезентираща схващането за невъзможност за съпротива, употребявана често в българския политически дискурс:

*Според германската обществена телевизия ARD, България остава в плен на корупцията.* ([www.vesti.bg](http://www.vesti.bg), 12.01.2018)

*В края на репортажа на германската обществена телевизия се посочва, че България остава в плен на корупцията.* ([www.vesti.bg](http://www.vesti.bg), 12.01.2018)

*Пленената държава като екстремна форма на корупция.* (Енергетика, екология, икономика 08.12.2016).

*Системната политическа корупция в изпълнителната, законодателната и съдебната власт превръща България в "превзета държава", а демокрацията се проваля при ефективното разделение на властите и върховенството на закона.*

Войната предполага победа за едната от воюващите страни. Логично е да предположим, че сред метафорите, изграждащи метафоричния модел война, ще присъства и метафората "победа над корупцията".

Очевидно в съвременната българска действителност липсват поводи за увереност в победата над корупцията. Все пак, в речта на отделни политици с известна доза оптимизъм чрез метафората се реализира внушението, че такава победа е възможна, най-често заедно с употребата на модални думи или глаголи ("може", "възможно"):

*Даниел Вълчев посочи двата основни фактора, с които може да се победи корупцията в България* (<http://www.bitelevision.com>, 1.11.2017)

## Природоморфни метафори

В българското етносъзнание е дълбоко вкоренен метафоричният модел **РАСТЕНИЕ**, който намира вербална реализация чрез лексеми, които образуват съответното семантично поле, например чрез съществителни като *корен*, *ябълка*, *почва* и съответните словосъчетания, в които влизат, така и чрез глаголи като *отглеждам*, *разраствам се*, *разцъфтявам*, *гния*, *изкоренявам*

и пр. Активизацията на метафората е свързана с конотативното значение на думите, с които се съчетава – съществителни, прилагателни и глаголи с ярка образност, които създават метафоричен контекст:

*Да си отгледаш корупция.* (в. Капитал, 13.04.2017)

Слотът на фрейма "корен" активизира представата за здраво 'прикрепване', връзка с 'източник на хранителни вещества', 'прорастване', и в съвкупност в структурата на целта *коренът* се осъзнава като основа или причина за корупцията.

*Корените на корупцията в България са в политиката.* (<https://www.btv.bg>, 8.01.2017)

*Корупцията е пуснала корен в цяла Румъния, признава дори президентът на страната.* (<http://www.dw.com/bg>, 8.03.2011)

При оформяне на лексико-семантичното поле на модела растение участват глагола *изкоренявам*, който вербализира идеята за унищожаване на феномена корупция.

*Политическата решителност за изкореняване на корупцията, изглежда, липсва.* (<http://www.capital.bg/> 2014)

*Корупцията изкоренимо явление ли е или е "необходимо" явление сменяща се размерност и интензитет?* (<https://money.bg>, 07.07.2009)

В българския политически и медиен дискурс през последните години много активно се използва метафората "гнили ябълки" ("bad apples"), тъй като в колективното несъзнавано "една лоша (гнила) ябълка разваля цялата щайга":

*"Гнили ябълки" в съда хранят корупцията в България.* ([www.novinite.bg](http://www.novinite.bg), 5.12.2014)

*Гнилите ябълки в политико-съдебния плод-зеленчук.* (<https://clubz.bg>, 16.01.2016)

Изразът "гнили ябълки" се актуализира през 2011 г., след разсекретяването благодарение на WikiLeaks на секретни грами, писа ни още през 2006 г. от тогавашния американски посланик в България Джон Байърли, използван от него, за да опише състоянието на няколко български банки. По-късно терминът бе употребен от френския посланик в България Ксавие Лапер дьо Кабан като характеристика на част от съдебната система в нашата страна, а веднага след това метафората се поде от медиите и почти едновременно премина в разговорния език. Когнитивната структура на източника (source domain по Дж. Лейкф и М. Джонсън) на метафората е основана на идиом, който присъства както в англоезичното, така и в българското езиково съзнание ("One bad apple spoils the barrel", "Една гнила ябълка разваля целия кош"). В основата на фрейма е заложена представата, че 'загниващата ябълка може да стане причина за загниването на други ябълки, които се намират в непосредствена близост с нея', с други думи, достатъчен е дори само един

човек, предмет или обстоятелство за провалянето на цяла група от хора, ситуация, проект и пр.

Съдържащият се във фрейма слот 'гниене' препраща към известната строфа от трагедията "Хамлет" на Шекспир – "Да, има нещо гнило в Дания" (в превода на Валери Петров, 1985), в която 'гниенето', 'гнилостта' репрезентира упадъка и деградацията.

Паралелно с метафоричния образ на ябълката се активизира асоциацията за "тримата братя и златната ябълка" от известната българска народна приказка. В следващите примери метафората отново е построена чрез активизация в етносъзнанието на прецедентен текст, включен в контекста:

*БТК сега е това, което беше "Булгартабак" в първото правителство на Борисов – многомилionenна **корупционна схема, гнила, но златна ябълка...** за който е на власт.* (www. cross.bg, 30.03.2017)

***Златната ябълка Варна и триглавият ТИМ.*** (pik.bg, 21.02.2013)

Известно е, че образът на ябълката е много древен символ, който присъства в митологията и фолклора на страни от всички краища на света. Така, в древногръцката митология ябълката се вписва в образната система на злото: златната ябълка става причина за Троянската война. Едва ли е случайно, че в Библията символ на изкушението и грехопадението отново е ябълката, понеже в къснолатинския език думата 'ябълка' и думата, която означава 'зло, нещастие', са омоними (malum /лат./). По такъв начин в посочените примери сфера източник на метафорично осмисляне на корупцията става избледнялата метафора от приказката, която се интензифицира в компонентите от понятийната структура на целта: корупцията се осмисля като златна ябълка ('ценност', 'обогащаване', 'зло') или като гнила ябълка ('нечестна, пагубна сделка').

### **Артефактни метафори**

Възникването на артефактните метафори е свързано с концептуализацията на ролята на човека в света в процеса на неговата когнитивна дейност.

Метафоричният модел МЕХАНИЗЪМ е много продуктивен в българския език. Според лексикалната репрезентация на модела корупцията се възприема като "машина" задействана от "механизъм". Многобройни примери илюстрират активността на разглеждания метафоричен модел:

*Европейският съюз е **машина** за корупция.* (https://dariknews. bg, 5.12.2014).

*КТБ е най-видимата част от целия **корупционен механизъм**, който съществува в държавата.* (https://www.investor. bg, 21.07.2017).

*Анализът на целия **корупционен механизъм** на обществени поръчки сочи, че е по-добре да има орган, в който да се правят осветено от всички*

страни и строителни поръчки, и за военна техника, и за кламери. (<https://www.dnes.bg>, 17.03.2017).

В българското езиково съзнание представата за група хора, замесени в едни и същи непочтени дела, поради което взаимно се поддържат, е изразена с фразеологизма "синджир марка", чрез който се актуализира метафоричното значение:

*Ние, българите, отдавна сме наясно, че корупцията у нас е "синджир марка".* ([www.desant.net](http://www.desant.net), 08.02.2014).

В този модел корупцията се осъзнава и като 'клопка, капан' от които е трудно да се измъкнеш невредим, например:

*Кой падна в полицейски **капан** с белязани банкноти.* ([www.struma.com](http://www.struma.com) 2017).

Характерно е, че в този метафоричен модел се наблюдава вътрешно противопоставяне по линия на "корупционен механизъм" – "антикорупционен механизъм", като висока честотност се наблюдава и във второто значение:

*Корупцията по висшите етажи на властта: размер, критерии и механизми за противодействие.* ([bgds.eu](http://bgds.eu), 2017).

## Заклучение

Резюмирайки казаното, ще отбележим, че в масмедийния дискурс в максимална степен се реализира характерната за езика интерпретативна функция. Прегледът на метафоричните модели, репрезентиращи концепта корупция, позволява да се открият универсалните и специфичните особености на осмислянето на феномена корупция в българското национално съзнание. Открояването на тези модели е важно, защото "те могат да влияят на общественото мнение, да формират определено отношение към важните събития и личности в съвременната българска действителност" (Цонева, 2012).

Чрез конкретни примери се посочват моделите за въздействие върху емоциите и възгледите на обществото в епохата на постистината, базирани на "говоренето" за борба с корупцията. Налага се обаче и не дотам оптимистичният и парадоксален извод, че "говоренето" за борба с корупцията до голяма степен заменя самата борба с корупцията.

## Бележки:

[1] Библия. Стар Завет. Книга на пророк Амоса, 5:12. Достъпно на: URL <http://www.pravoslavie.bg/%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d1%8f/%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%80%d0%be%d0%ba-%d0%b0%d0%bc%d0%be%d1%81-%d0%b0/> (дата на достъп 19.06.2019)

[2] Вестниците "Капитал", "Монитор", "Сега", "Дума", "Дневник", "24 часа", "Труд", "Земя" и др., електронните медии bta.bg, sega.bg, frognews.bg, offnews.bg, www.novini.bg, dariknews.bg, www.manager.bg, www.actu-alno.com, www.bgnes.com, www.klassa.bg, <https://financebg.com>, www.cross.bg, www.dnes.bg, <https://money.bg> и др., телевизионните канали БНТ, БТВ, Bulgaria on air, Евроком и др.

[3] EU ANTI-CORRUPTION REPORT, available at: [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr\\_2014\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf) (accessed 12 December 2017).

### *Референции:*

Kozhujarova, D., (2003), *Civilización española*, UI-Stopanstvo, Sofia, p. 45. (Kozhujarova, D., 2003. *Civilización española*, UI "Stopanstvo", Sofia, s. 45.)  
Lakoff, G., Johnson, M., (1980), *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press.

Аристотел, (1975), *За поетичното изкуство*. София, Изд. Наука и изкуство, с. 91. (Aristotel, 1975, *Za poetichното izkustvo*. Sofia, Izd. Nauka i izkustvo, s. 91.)

Барабаш, О. В., (2016), *Феномен корупции в семантическо пространство на езика: к постановке проблемы*, Язык. Право. Общество. Сборник статей IV международной научно-практической конференции. Пенза, 11–13 октября 2016 г. – Пенза, Издательство ПГУ, с. 263.

(Barabash, O. V., 2016, *Fenomen korruptsii v semanticheskom prostranstve jazyka: k postanovke problemy*, Jazyk. Pravo. Obshchestvo. Sbornik statey IV mezh-dunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. Penza, 11–13 oktjabrja 2016 g. – Penza, Izdatel'stvo PGU. s. 263).

Гоббс, Т., *Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского*. В 2 т. Т. 2. М. Мысль, 1991, с. 229.

(Gobbs, T., *Leviafan, ili Materija, forma i vlast' gosudarstva tserkovnogo i grazhdanskogo*. V 2 t. T. 2. M. Mysl', 1991, s. 229).

Ортега-и-Гассет, Х., (1990), *Две великие метафоры*. В *Теория метафоры*: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М.: Прогресс. С. 71 – 72.

(Ortega y Gasset, J., 1990, *Dve velikiye metafory*. V *Teoriya metafory*: Sbornik: Per. s angl., fr., nem., isp., pol'sk. yaz. / Vstup. st. i sost. N. D. Arutyunovoy; Obshch. red. N. D. Arutyunovoy i M. A. Zhurinskoy. – M.: Progress, s. 71 – 72)

Паси, И., (2002), *Метафората*. София, Изд. Труд, с. 61.

(Pasi, I. 2002, *Metaforata*. Sofia, Izd. Trud, s. 61).

Цонева, Л., (2012), Българската политическа метафора. В. Търново: ИВИСС, с. 57, 122, 241.

(Tsoneva, L., 2012, Balgarskata politicheska metafora. V. Tarnovo: IVISS, s. 57, 122, 241).

Чудинов А. П., (2013), Очерки по современной политической метафорологии: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, с. 176.

(Chudinov A. P., 2013, Ocherki po sovremennoj politicheskoj metaforologii: Monografija/ Ural. gos. ped. un-t. Ekaterinburg, s. 176).

Чудинов, А. П., (2001), Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000). Екатеринбург: УрГПУ, с. 45, 58.

(Chudinov, A. P., 2001, Rossiya v metaforicheskom zerkale: Kognitivnoye issledovanie politicheskoj metafory (1991–2000). Ekaterinburg: UrGPU, s. 45, 5).

## МЕТАФОРИЧНОТО ГОВОРЕНЕ ЗА КОРУПЦИЯТА В БЪЛГАРСКИЯ МЕДИЕН ДИСКУРС

### Резюме

Като злободневен социален проблем на съвремието корупцията продължава да бъде в центъра на вниманието на обществата, националните държави, международните организации и да ангажира усилията им за решаване на проблемите, свързани с нея. В редица анализи се подчертава, че глобализацията на това явление все повече се възприема като една от сериозните заплахи на съвременния свят.

В статията са разгледани концептуалните метафори в медийния и политическия дискурс. Публицистичните текстове транслират антикорупционните мерки, предлагани от политическите партии или предприемани от държавните органи, и същевременно осветяват възприемането на феномена корупция от обществото.

Метафоричните модели, разгледани в четири раздела – антропоморфни метафори, социоморфни метафори, природоморфни метафори и артефактни метафори – демонстрират универсалните и специфичните особености на осмислянето на феномена корупция в българското национално съзнание. Открояването на тези модели е важно, защото "те могат да влияят на общественото мнение, да формират определено отношение към важните събития и личности в съвременната българска действителност" (Цонева, 2012). Чрез конкретни примери се посочват модели за въздействие върху емоциите и възгледите на обществото в епохата на постистината, базирани на "говоренето" за борба с корупцията, което до голяма степен заменя ефективната борба с корупцията.

**Ключови думи:** медиен дискурс, корупция, метафорични модели, антропоморфни метафори, социоморфни метафори, природоморфни метафори, артефактни метафори

**JEL:** Z130, Z180

## THE METAPHORICAL TALK ABOUT CORRUPTION IN THE BULGARIAN MEDIA DISCOURSE

Antonia Pencheva\*

### Abstract

Corruption is a persistent social problem of modern times, hence it continues to be in the limelight for society at large, the nation state, the international organizations and commits them to making efforts to resolve all corruption-related issues. In a number of articles it has been highlighted that as a result of its the global dimensions, corruption has increasingly make been perceived as one of the serious threats in the contemporary world. This paper analyzes the corruption-based conceptual metaphors in media and political discourse. The journalistic texts transmit the anti-corruption measures that political parties suggest or that state-run bodies take, while imposing a mode of interpretation of the phenomenon by society.

The metaphorical models analyzed under four headings – anthropomorphic, sociomorphic, nature-morphic and artefact metaphors – expose the universal and culture-specific character of the interpretation of corruption in the Bulgarian national mind. It is highly relevant that these models should be revealed, given that "they can all influence public opinion and shape public attitudes to the important events and individuals in the contemporary life in Bulgaria" (Tsoneva, 2012). The specific cases analyzed in the paper expose the tools through society is impacted emotionally and rationally in the era of post-truth. These tools are based on the "text and talk" about the fight against corruption, which largely has replaced the effective counteraction of corruption.

**Key words:** media discourse, corruption, metaphorical models, anthropomorphic metaphors, sociomorphic metaphors, nature-morphic metaphors, artefact metaphors

**JEL:** Z130, Z180

---

\* Antonia Pencheva, Assoc. Prof. PhD, Department of Foreign Languages and Applied Linguistics, UNWE, email: [apencheva@unwe.bg](mailto:apencheva@unwe.bg)